

Історія української культури

Витоки української культури. Матеріальна та духовна культура слов'янського світу

Ітис.н. е.

Лекція 1

Доц. Бадєєва Л.І.

Факультет навчання іноземних громадян,
кафедра українознавства, ХНУРЕ

Мета і завдання

- Розкрити поняття "культура", матеріальна та духовна культура.
- Ознайомитися з періодизацією історії української культури.
- Познайомитися з витоками української культури (мізинська стоянка, трипільська цивілізація).
- Охарактеризувати скіфо-сарматський та античний світи, їх вплив на формування української культури.
- Висвітлити матеріальну та духовну культуру давніх слов'ян.

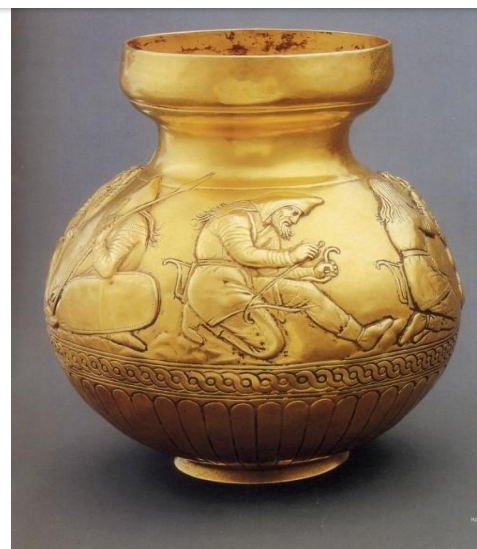
План

- 1. Вступ. Поняття культури. Періодизація української культури.
- 2. Джерела формування української культури. Антична та скіфо-сарматська цивілізації в Україні.
- 3. Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян.

Вступ. Поняття культури. Періодизація української культури.

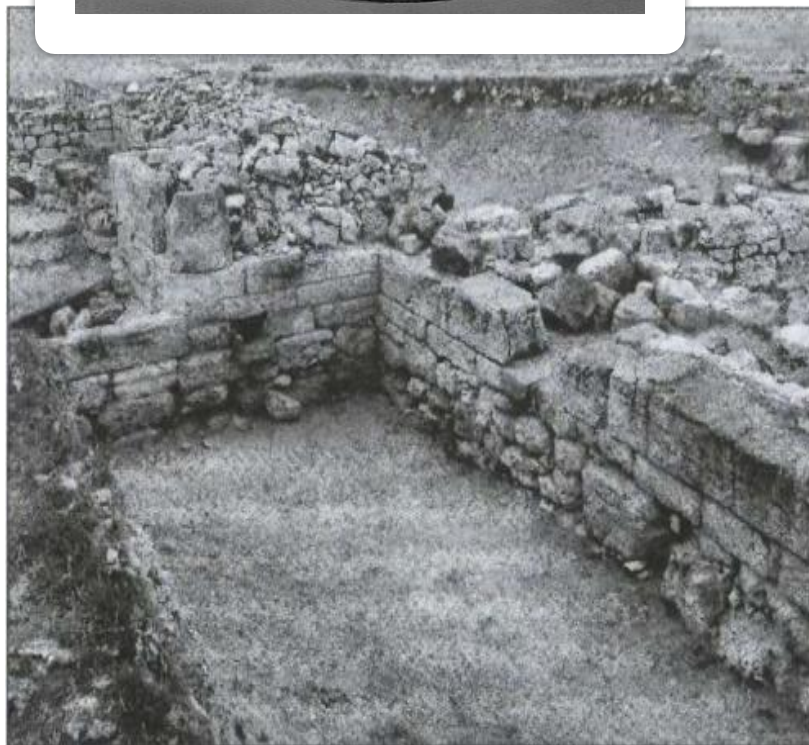
Термін «культура»

вперше зустрічається в античному світі. Його початкове значення – обробка ґрунту, внесення людиною змін у природу. Надалі термін «культура» отримав більш універсальне значення. Культура - це все, що створено людиною.

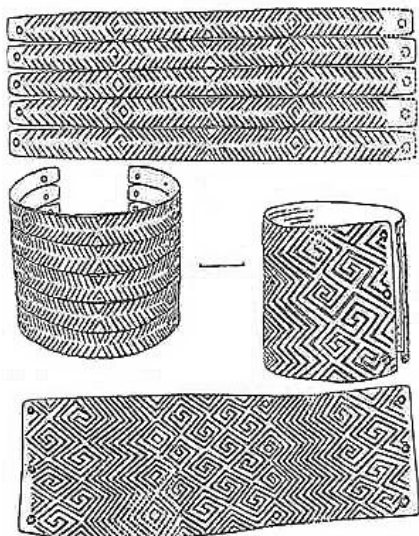
Вступ. Поняття культури. Періодизація української культури.

Культуру прийнято поділяти на матеріальну та духовну.
Матеріальна культура- це виробництво матеріальних благ.
Духовна культура включає знання, форми суспільної свідомості, мораль, право, мистецтво.

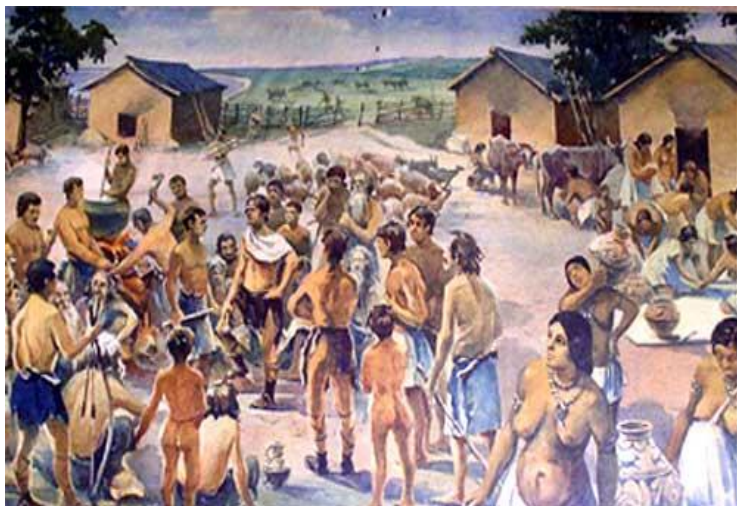

Вступ. Поняття культури. Періодизація української культури.

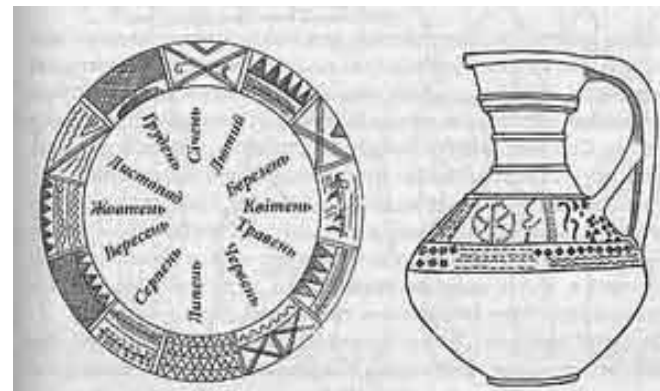
- Сучасна наука розрізняє такі основні етапи розвитку культури стародавніх слов'ян:

- мізинський

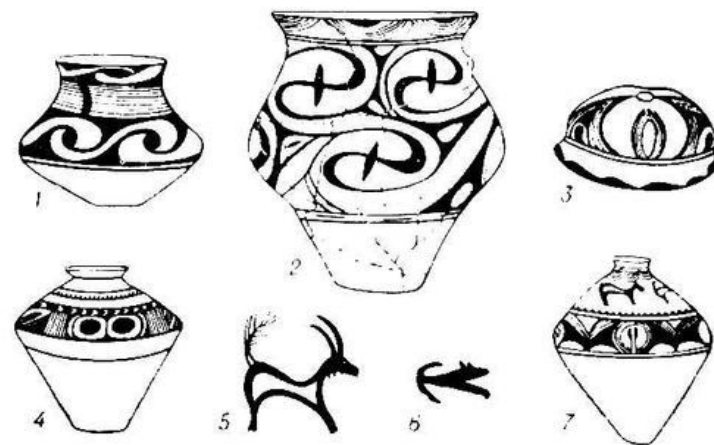
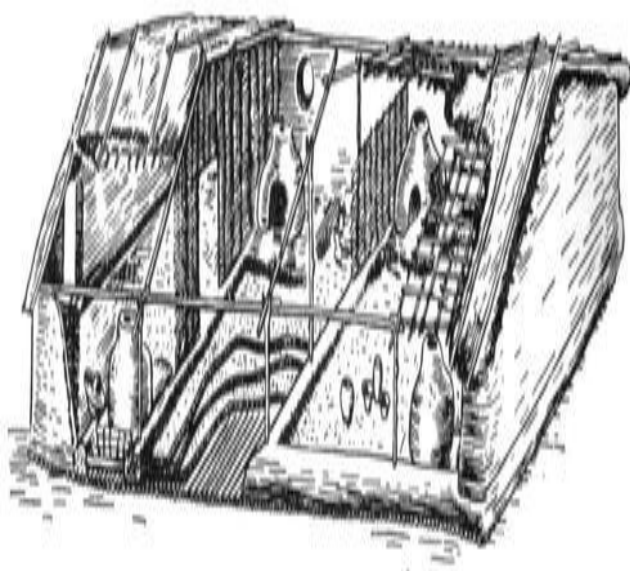
- трипільський

- черняхівський

Вступ. Поняття культури. Періодизація української культури.

Трипільська культура

Періодизація української культури

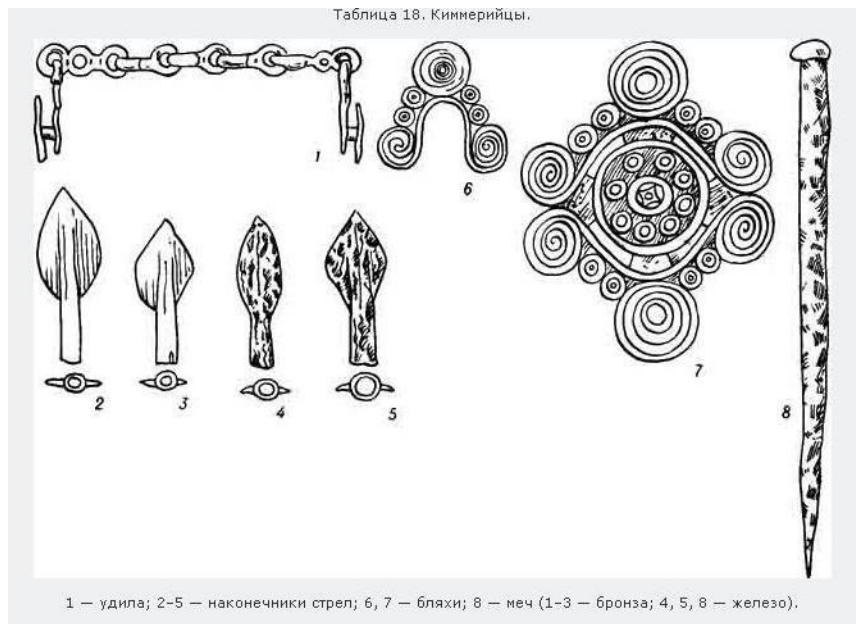
Основні етапи формування

- **1. Матеріальна і духовна культура слов'янського світу 1 тис.н.е.**
- **2. Культура Київської Русі**
- **3. Українська культура пізнього середньовіччя та початку нового часу (др. пол. XIII - серед.XVII ст.)**
- **4. Українське національне Відродження (1648-XVIII ст.)**
- **5. Українська культура епохи імперської залежності (XIX - початок XX ст.)**
- **6. Українське відродження XX ст. Культурні процеси в Радянській Україні та діаспорі.**
- **7. Українська культура на рубежі XX - XXI ст.**

Джерела формування української культури. Антична та скіфо-сарматська цивілізації в Україні.

Кімерійська культура

По цій місцевості кочували кімерійці,
яких пізніше змінили скіфи.

Предмети культури кімерійців

Джерела формування української культури. Антична та скіфо-сарматська цивілізації в Україні.

Скіфи - кочові іраномовні племена скотарів, що витіснили кімерійців та розселилися між Доном та Дунаєм.

Столиця скіфів - Кам'янське городище на
Дніпрі.

Джерела формування української культури. Антична та скіфо-сарматська цивілізації в Україні.

Війскові скіфів

Залізні вироби

Джерела формування української культури. Антична та скіфо-сарматська цивілізації в Україні.

- **Релігія та мистецтво скіфів:**
- Язичники; поклонялися Арею, богові війни; вірили в потойбічне життя.

Арей – Бог Війни.

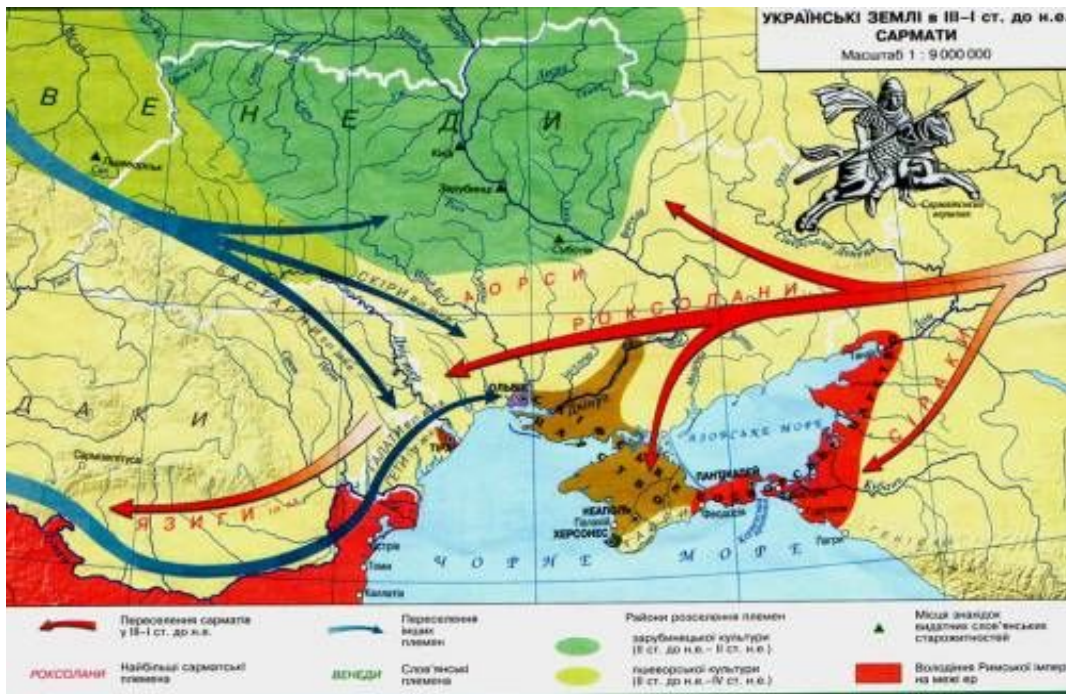
Джерела формування української культури. Антична та скіфо-сарматська цивілізації в Україні.

- У мистецтві був поширений звіриний стиль – зображення стилізованих оленів, пантер, коней, птахів і риб, фантастичних грифонів.

Джерела формування української культури. Антична та скіфо-сарматська цивілізації в Україні.

Сармати – іраномовні племена, споріднені зі скіфами, з'явилися з уральсько-поволзьких степів;

Територія розселення

Джерела формування української культури. Антична та скіфо-сарматська цивілізації в Україні.

Золота гривна з кургану Хохлач. 1 ст до н.е. — 1 ст н. е.

Сармати на території нашого краю. I ст. н.е.

Джерела формування української культури. Антична та скіфо-сарматська цивілізації в Україні.

- **Релігія та мистецтво сарматів:**
- Обожнювали сили природи, мали культ богині-матері Астарти, покровительки коней. Вірили в очисну силу вогню. Особливою магією наділяли дзеркало;
- **Пам'ятки:** найвідоміший сарматський курган – Соколова могила на Миколаївщині.

Астарта (Данте Габріель
Россетті, 1877 рік)

Джерела формування української культури. Антична та скіфо-сарматська цивілізації в Україні.

Найбільші міста: Ольвія (бл. Миколаєва), Тіра (Білгород-Дністровський), Херсонес (Севастополь), Пантікапей (Керч), Керкінітида (Євпаторія), були засновані вихідцями з міста Мілет;

Ольвія (Ὀλβία — щаслива) (Сабія, пізніше Борисфен, ще пізніше Ольвія чи Ольвіополіс) — найважливіша грецька колонія в Нижньому Побужжі, в дельті Гіпаніса (Буга) та Борисфена (Дніпра), заснована вихідцями з Мілету в 647—646 р. до н. е.

Тіра — давньогрецьке місто-держава на правому березі лиману р. Тирас (сучасна назва Дністер), на території теперішнього Білгород-Дністровського.

Джерела формування української культури. Антична та скіфо-сарматська цивілізації в Україні.

Основні заняття:
землеробство(пшениця,
городина, винорад), вино-
робство, риболовля, ремесла
(металообробка, гончарство,
ткацтво, виготовлення виробів
зі скла, дерева, кістки,
ювелірна справа). Важливе
місце посідала торгівля.

Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян

- На межі нової ери слов'яни розвивалися в рамках двох археологічних культур:
- 1. зарубинецької (II ст. до н.е. – II ст. н.е.)
- 2. черняхівської (III – V ст. н.е.)

Ваза. Черняхівська культура.

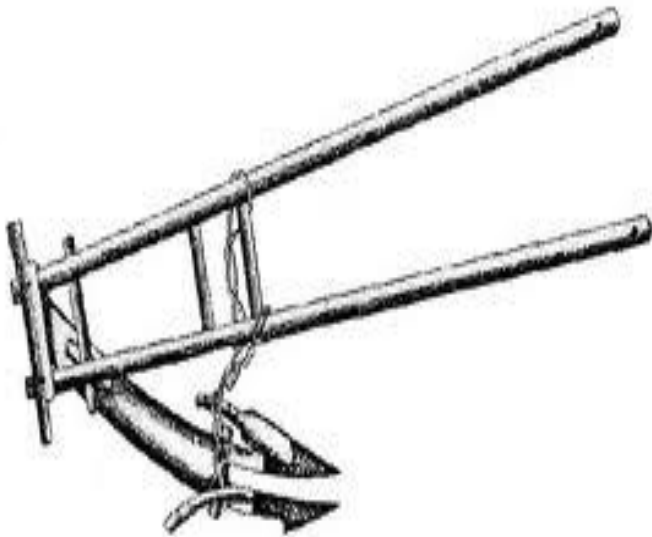

Старожитності зарубинецької культури (кераміка, залізо, скло, бронза)

Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян

- Головним заняттям слов'ян було землеробство, хліб вважався основною стравою.

ТОМ»

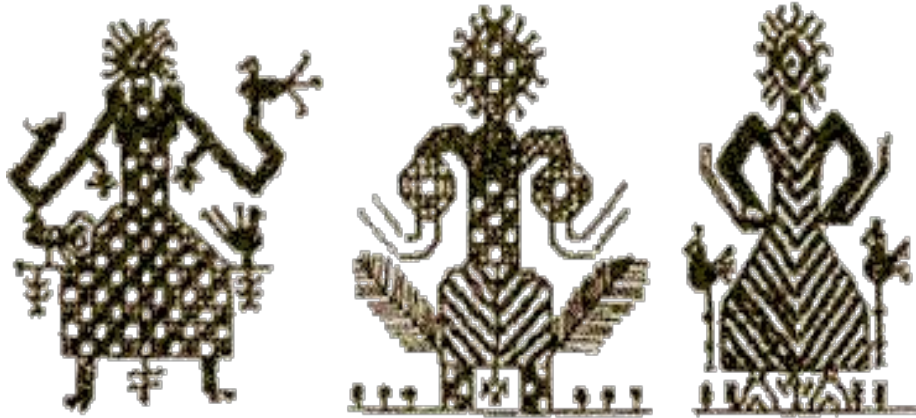

3. Соха с перекладной полцей. Рисунок А.И.Гизьденштедта
(Технологический журнал, в. 1, ч. II, СПб., 1804. Приложение).

Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян

Дажбога слов'яни вважали найбільш добрим богом.

Дажьба

Сварог

КОРОЛЬ ПРОВИДНОСТЬ. КОМУ ОТПУСКАЯ, В КОЕЛКСТЕ ИТО ЖЕВУЧЕ

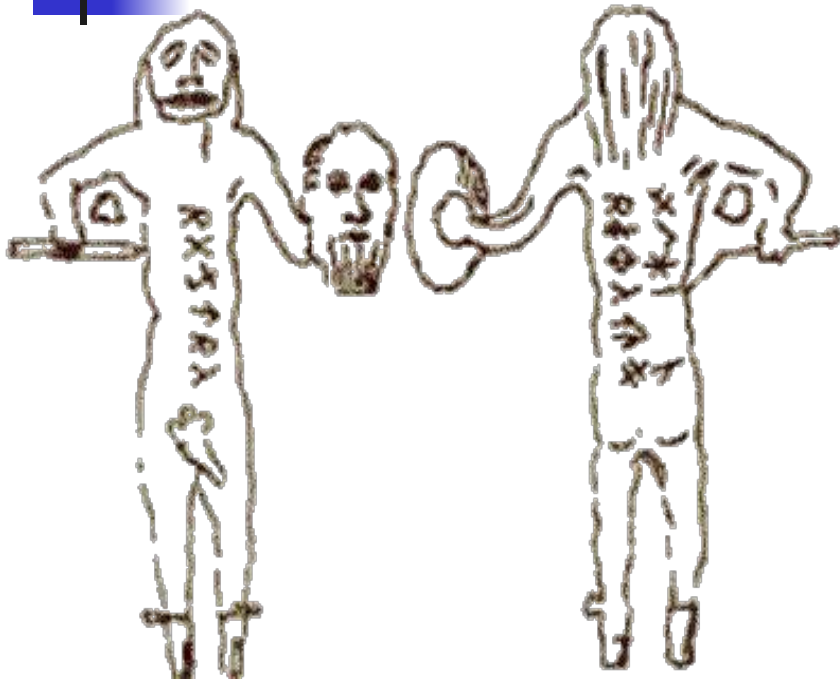
Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян

Перун – син Сварога

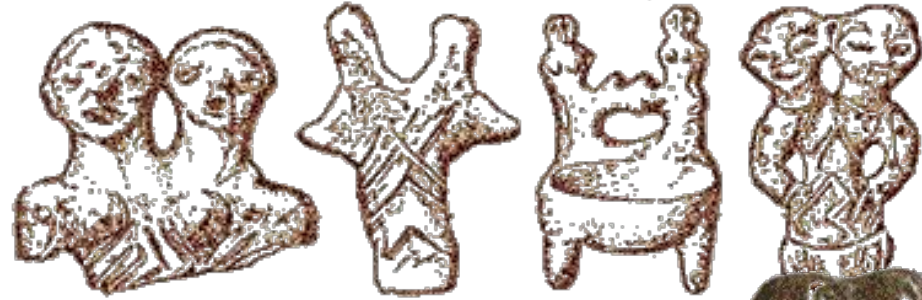

Перун у Києві

Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян

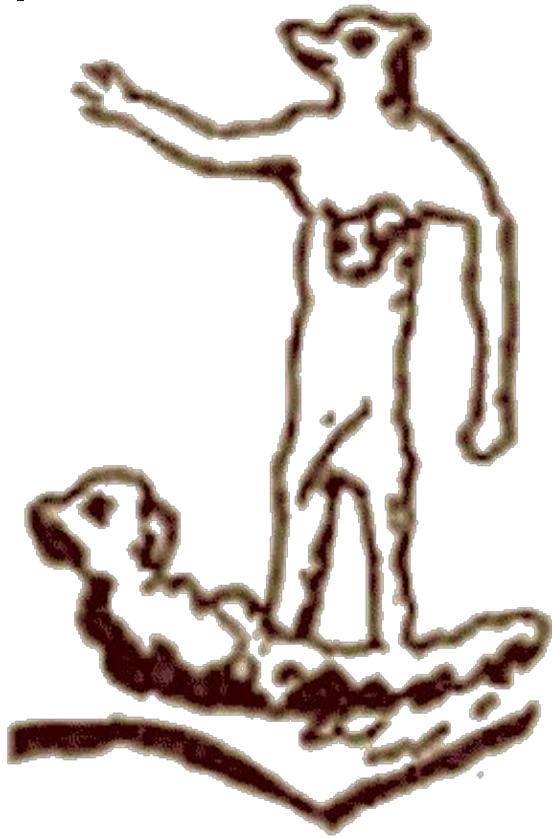
Род – творець всього.

Рожаниці – богині долі

Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян

Велес, Волос — в слов'янській міфології — бог торгівлі, музики, мистецтва, поезії, скотарства, тваринства та підземного світу

Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян

Стрибог - бог вітру (вихору, бурі), точніше, дід і володар вітрів.

Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян

Святовид – покровитель плодів та війн.

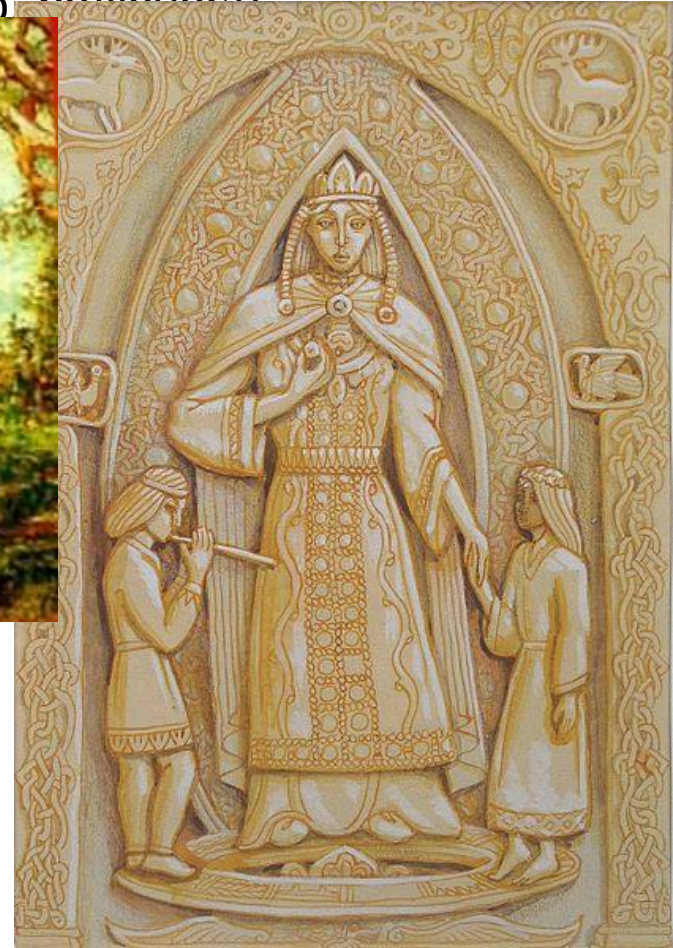
Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян

Мокош - богиня материнства, милосердя, щастя і нещастя, жіночої половини, гадань, рукоділля, покровителька джерел і святих колодязів, врожаю, охоронниця корів.

Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян

Лада - богиня кохання й шлюбу, мати Богів, старша Рожаниця, Богиня світової гармонії, покровителька пологів, жінок, дітей, шлюбу, любові, жіночих справ, врожаю, родючості.

Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян

Тригла́в — божество слов'ян, а точніше божественний принцип триєдності світу.

Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян

Яріло — східнослов'янський міфологічний персонаж, що символізував Сонце.

Матеріальна культура, світогляд і мистецтво давніх слов'ян

Марá (Марена) — Богиня Наві, темної ночі, страшних сновидінь, привидів, хвороб (мору), смерті.

